

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

การศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้และความยากจนในครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาชิ้นแรกๆ ในประเทศไทยที่ได้มีการนำเอาเรื่องเป้าหมายทางเศรษฐกิจมหภาคในปัจจุบัน มาศึกษาร่วมกับเรื่องความเสมอภาคในการกระจายรายได้และความยากจนในสังคมไทย แต่การศึกษาเช่นนี้ ได้มีการศึกษาอย่างแพร่หลายในต่างประเทศมาเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่ทศวรรษที่ 70

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนของความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ ส่วนของความยากจน และส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงานและเงินเพื่อในประเทศไทย โดยการทบทวนงานวิจัยใน 2 ส่วนแรก จะเริ่มจากการทบทวนงานวิจัยในเรื่องนั้นๆ ในประเทศไทย ตามด้วยการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ หรือความยากจน ที่ได้มีการศึกษาไว้แล้วในต่างประเทศ

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้

ในประเทศไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้นั้น มีอยู่มากพอสมควร แต่ยังไม่มีการขึ้นใดที่ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ จะมีก็เพียงแต่งานวิจัยในต่างประเทศเท่านั้น ดังนั้นการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้นี้ เราจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกจะเป็นการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทย ที่ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ ซึ่งเราจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ งานการศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทยในแต่ละช่วงเวลา และงานที่ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ ส่วนที่สองจะเป็นงานต่างประเทศที่ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้

2.1.1 การศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทย

2.1.1.1. การศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในแต่ละช่วงเวลา

งานที่ศึกษาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทยในแต่ละช่วงเวลาที่มีอยู่หลายงาน งานชิ้นแรก คือ เมธี¹ งานชิ้นนี้ทำการศึกษาระยะกระจายรายได้ของครอบครัวไทยปี 2515 โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2514-2516 และพิจารณารายได้ของครัวเรือน ทั้งรายได้ที่เป็นตัวเงิน (Money Income) และรายได้ที่ได้ปรับแล้ว (Adjusted Income) หรือรายได้สมบูรณ์ ซึ่งก็คือ รายได้ที่เป็นตัวเงินรวมกับรายได้ที่ไม่ใช่ตัวเงิน (income in kind) เงินกำไรของบริษัทหลังจากได้จัดสรรแล้ว (net corporate retained earnings) และภาษีทางอ้อม (indirect taxes) ศึกษาโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีพีพี ในการวัดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ และทำการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของปี 2506 2512 และ 2515

ผลการศึกษาพบว่า ในปี 2515 การกระจายรายได้ที่เป็นตัวเงิน มีค่าสัมประสิทธิ์จีพีพีเท่ากับ 0.6051 และการกระจายรายได้สมบูรณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์จีพีพีเท่ากับ 0.5348 และเมื่อเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของปี 2506 2512 และ 2515 พบว่า การกระจายรายได้ที่เป็นตัวเงิน ปี 2512 มีการกระจายที่ต่ำกว่าปี 2506 เล็กน้อย ค่าสัมประสิทธิ์จีพีพีเปลี่ยนแปลงจาก 0.5627 ในปี 2506 เป็น 0.550 ในปี 2512 แต่การกระจายแยะลงในปี 2515 ค่าสัมประสิทธิ์จีพีพีเพิ่มขึ้นเป็น 0.6051

เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้สมบูรณ์ พบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นตลอด ค่าสัมประสิทธิ์จีพีพีเปลี่ยนแปลงจาก 0.4559 เป็น 0.4822 และ 0.5348 ในปี 2506 2512 และ 2515 ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุที่ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น อาจเนื่องมาจาก ในช่วงเวลานั้นกิจการอุตสาหกรรมที่รัฐให้การส่งเสริมหรือสนับสนุน เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นระบบการผลิตที่ใช้เครื่องจักร (Capital Intensive) มากกว่าใช้กำลังคน (Labor Intensive) ทำให้ไม่สามารถช่วยให้การจ้างงานเพิ่มขึ้นมากเท่าที่ควร ส่งผลให้การกระจายรายได้ไม่ดีขึ้น

¹ เมธี ครองแก้ว, "การกระจายรายได้ของครอบครัวไทย ปี 2515," รายงานผลการวิจัย หมายเลข 2. (กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520)

Oey² ทำการศึกษาการกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคและพื้นที่ ของปี 2505/06 2511/12 และ 2518/19 โดยพิจารณาจากรายได้ทั้งหมดโดยเฉลี่ยของครัวเรือนแต่ละ ภูมิภาคและพื้นที่ นอกจากนี้ยังทำการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ระหว่าง 3 ช่วงเวลานี้ด้วย โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมปี 2505/06 2511/12 และ 2518/19 ในการศึกษาการกระจายรายได้ตามภูมิภาค พบว่า ตั้งแต่ปี 2505/06 ถึง 2518/19 ภาคตะวันออก เชียงเหนือเป็นภูมิภาคที่จนที่สุด และกรุงเทพฯ เป็นภูมิภาคที่รวยที่สุด

ในส่วนของการศึกษาการกระจายรายได้ตามพื้นที่ พบว่า การกระจาย รายได้ระหว่างพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง มีความไม่เท่าเทียมกันอยู่ตลอดตั้งแต่ปี 2505/06 ถึง 2518/19 แต่เมื่อพิจารณาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ระหว่างพื้นที่ โดยใช้วิธีการวัดสัดส่วน รายได้ต่อคนของพื้นที่ชนบทต่อรายได้ต่อคนของพื้นที่เมืองเป็นร้อยละ โดยเปรียบเทียบระหว่างปี 2505/06 กับ 2518/19 และปี 2511/12 กับ 2518/19 ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนรายได้ต่อคน ของพื้นที่ชนบทต่อรายได้ต่อคนของพื้นที่เมืองในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้นตลอด ระหว่างปี 2505/06 กับ 2518/19 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาระหว่างปี 2511/12 กับปี 2518/19 ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน สัดส่วนรายได้ต่อคนของพื้นที่ชนบทต่อรายได้ต่อคนของพื้นที่เมืองในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้นตลอด

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า งานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ ระหว่างภูมิภาคและพื้นที่ลดลงระหว่างช่วงเวลาปี 2505/06 กับ 2518/19 ซึ่งเป็นข้อสรุปที่แตกต่าง จากงานวิจัยชิ้นอื่นที่ศึกษาในช่วงเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ใช้ดัชนีวัด ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ใดๆ ในการวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ทั้งหมด

Medhi and Pranee³ ได้ทำการศึกษาการกระจายรายได้ของปี 2518/19 และ 2524 โดยพิจารณารายได้ของครัวเรือน ซึ่งในการศึกษานี้ประกอบด้วย รายได้ที่เป็นตัวเงิน บวกรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เงินโอน และค่าเช่าจากที่อยู่อาศัยของตนเอง และใช้ข้อมูลจากการ สำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2518/19 และ 2524 ในการศึกษาครั้งนี้วัดความไม่ เท่าเทียมกันในรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนี่ ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้

² Oey Astra Meesook, "Income, Consumption and Poverty in Thailand, 1962/63 to 1975/76," World Bank Staff Working Paper No.364. (Washington, D.C.: World Bank, 1979)

³ Medhi Krongkaew and Pranee Tinakorn, "Agricultural Development, Rural Poverty, and Income Distribution in Thailand," *The Developing Economies* XXIII-4 (1985): 325-346.

เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2518/19 ถึง 2524 กล่าวคือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนี่เพิ่มขึ้นจาก 0.451 เป็น 0.473 นอกจากนี้ ในงานนี้ยังสรุปว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของประเทศไทยรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์จีนี่เปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตลอดตั้งแต่ปี 2505/06 ถึงปี 2524

Suganya and Somchai⁴ ทำการศึกษาการกระจายรายได้ของปี 2518/19 2523/24 และ 2528/29 และนำมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2518/19 2523/24 และ 2528/29 ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยพิจารณาจากส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดที่ประชากรทั้ง 5 กลุ่ม (ที่แบ่งตามรายได้ครัวเรือนต่อคนซึ่งเรียงลำดับจากน้อยไปมาก) ได้รับ ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนประชากรเท่ากันคือ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 10 ปี จากปี 2518/19 ถึง 2528/29 คนจนสุด 20% แรก มีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดลดลงจากร้อยละ 6.05 เป็นร้อยละ 5.41 และร้อยละ 4.55 ในปี 2518/19 2523/24 และ 2528/29 ตามลำดับ ในขณะที่คนรวยสุด 20% สุดท้าย กลับมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 49.26 เป็นร้อยละ 51.47 และร้อยละ 55.63 ในปี 2518/19 2523/24 และ 2528/29 ตามลำดับ

นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยใช้ดัชนีวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้มาเป็นตัววัด ซึ่งดัชนีที่นำมาใช้ในงานชิ้นนี้คือ Gini Coefficient Ratio และ Variance of The Logarithm of Income ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 2 ดัชนีนี้ให้ผลที่เหมือนกัน คือ ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นตลอดค่า Gini coefficient ratio เพิ่มขึ้นจาก 0.426 ในปี 2518/19 เป็น 0.453 ในปี 2523/24 และเป็น 0.500 ในปี 2528/29 ในขณะที่เดียวกันค่า Variance of logarithm of income ก็เพิ่มขึ้นตลอดเช่นเดียวกัน จาก 0.530 ในปี 2518/19 เป็น 0.602 ในปี 2523/24 และเป็น 0.737 ในปี 2528/29

ผู้วิจัยให้เหตุผลว่า สาเหตุที่ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นมากในช่วงปี 2523/24 ถึง 2528/29 เนื่องมาจากราคาพืชผลสินค้าเกษตร กล่าวคือ ในช่วงเวลาดังกล่าว ราคาสินค้าพืชผลเกษตรลดลงตลอด ทำให้รายได้ของเกษตรกรลดลงเป็นอย่างมาก

⁴ Suganya Hutaserani and Somchai Jitsuchon, "Thailand's Income Distribution and Poverty Profile and Their Current Situations," Paper Present at 1988 TDRI Year-End Conference on Income Distribution and Long-term Development, Thailand, December 1988.

ส่งผลให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเหตุผลที่ผู้วิจัยกล่าวอ้างมานั้น น่าจะไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงเพียงเหตุผลเดียว ที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มสูงขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากในปี 2524-2528 เป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยตกต่ำ มีการปิดสถาบันการเงินหลายสิบแห่ง ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้สูงขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าว

จากงานของ Medhi and Pranee และ Suganya and Somchai พบว่า ให้ผลที่คล้ายคลึงกัน คือ ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทยเพิ่มขึ้นจากปี 2518/19 ถึง 2524 และยังสามารถสรุปได้ว่าความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทยเพิ่มขึ้นตลอดจนจนถึง 1 ทศวรรษ ตั้งแต่ปี 2518/19 ถึง 2528/29

Suganya and Pornchai⁵ ได้ทำการศึกษาระยะกระจายรายได้ของปี 2531/32 และนำมาเปรียบเทียบกับการกระจายรายได้ของปี 2518/19 2523/34 และ 2528/29 โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2531/32 ซึ่งการศึกษาคความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในงานชิ้นนี้ ใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกับงานของ Suganya and Somchai เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ โดยดูตามส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดที่ประชากรแต่ละกลุ่มได้รับ พบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในปี 2531/32 ลดลงเมื่อเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมา กล่าวคือ คนรวยสุด 20% สุดท้ายมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมด ลดลงจากร้อยละ 55.6 ในปี 2528/29 เป็นร้อยละ 54.98 ในปี 2531/32 ขณะที่ประชากรกลุ่มอื่นมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเพิ่มขึ้น ยกเว้นประชากรกลุ่มที่จนสุด

เมื่อพิจารณาดัชนีวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ทั้ง Gini Coefficient Ratio และ Variance of Logarithm of Income พบว่าทั้ง 2 ดัชนีนี้มีค่าลดลงเช่นเดียวกัน ค่า Gini Coefficient Ratio ลดลงจาก 0.500 ในปี 2528/29 เป็น 0.478 ในปี 2531/32 และค่า Variance of Logarithm of Income ลดลงจาก 0.737 ในปี 2528/29 เป็น 0.689 ในปี 2531/32 ซึ่งผู้วิจัยให้เหตุผลว่าความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่ลดลงนี้มีสาเหตุมาจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจทั่วโลก

⁵ Suganya Hutaserani and Pornchai Tapwong, Urban Poor Upgrading: Analyses of Poverty Trend and Profile of the Urban Poor in Thailand (Bangkok: Thailand Development Research Institute Foundation, 1990)

ต่อมากองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ⁶ ได้ทำการศึกษากการกระจายรายได้ของไทยปี 2531 2533 2535 2537 2539 2541 และ 2542 และนำมาเปรียบเทียบกัน โดยศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยพิจารณาจากส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดที่ประชากรทั้ง 5 กลุ่ม (ที่แบ่งตามรายได้ครัวเรือน) ได้รับ ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนประชากรเท่ากันคือ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในระหว่างปี 2531-2535 เพิ่มขึ้น ส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดของคนจนสุด 20% แรกลดลงจากร้อยละ 4.6 เป็นร้อยละ 3.9 ในขณะที่คนรวยสุด 20% สุดท้ายมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 54.2 เป็นร้อยละ 59.0

ในช่วงปี 2535-2541 พบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ลดลง ส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดของคนจนสุด 20% แรกเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.9 เป็นร้อยละ 4.2 ขณะที่ส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดของคนรวยสุด 20% สุดท้ายลดลงจากร้อยละ 59.0 เป็นร้อยละ 56.5 และช่วงปี 2541-2542 พบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดของคนจนสุด 20% แรกลดลงจากร้อยละ 4.2 เป็นร้อยละ 3.8 ขณะที่ส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดของคนรวยสุด 20% สุดท้าย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.5 เป็นร้อยละ 58.5 และเมื่อพิจารณาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ดัชนีจินีวัตก็ให้ผลเช่นเดียวกัน ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2531-2535 ดัชนีจินีเพิ่มขึ้นจาก 48.5 เป็น 53.6 และลดลงในช่วงปี 2535-2541 จาก 53.6 เป็น 51.1 และกลับเพิ่มขึ้นมาอีกในปี 2542 เป็น 53.3

2.1.1.2 การศึกษาผลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในประเทศไทย

ในส่วนนี้จะเป็นการทบทวนงานที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ ซึ่งปัจจัยที่ได้ถูกนำมาพิจารณานี้ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านราคา ด้านการศึกษา ด้านการขยายตัวของอุตสาหกรรม ฯลฯ

⁶ "ความยากจนและการกระจายรายได้ปี 2542," จดหมายข่าวของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 4 (กันยายน 2543): 6.

ดวงมณี และ ชลาลัย⁷ ได้ทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของราคาต่อ การกระจายรายได้ของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ในเขตเทศบาล) และกรุงเทพมหานคร ปี 2518-2519 โดยใช้ข้อมูลทางด้านรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน จากการสำรวจภาวะ เศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2518/19 และข้อมูลทางด้านราคาจากกรมเศรษฐกิจการ พาณิชย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เริ่มจากการคำนวณหาดัชนีราคาผู้บริโภคของแต่ละกลุ่มครัวเรือน ที่แบ่งตามลำดับค่าใช้จ่ายต่อบุคคลเป็น 10 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมีจำนวนครัวเรือนเท่ากับร้อยละ 10 ของครัวเรือนทั้งหมด หลังจากนั้นจึงพิจารณาส่วนแบ่งในรายได้ที่ครัวเรือนทั้ง 10 กลุ่มที่แบ่ง ตามลำดับค่าใช้จ่ายต่อบุคคลได้รับ ก่อนและหลังปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค

ผลการศึกษาพบว่า หลังจากปรับรายได้ของแต่ละกลุ่มครัวเรือนด้วยดัชนี ราคาของแต่ละกลุ่มครัวเรือนนั้น เพื่อแสดงถึงส่วนแบ่งในรายได้ที่แท้จริงที่แต่ละกลุ่มครัวเรือนได้รับ พบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตเทศบาล และกรุงเทพมหานคร เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตเทศบาล ก่อนมี การปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคกลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% แรกมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเท่ากับ ร้อยละ 4.83 และกลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% สุดท้าย มีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 19.23 แต่หลังจากปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค ปรากฏว่า กลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% แรกมีส่วนแบ่ง ในรายได้ทั้งหมดลดลงเหลือร้อยละ 4.62 และกลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% สุดท้ายมีส่วนแบ่งใน รายได้ทั้งหมดเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20.39 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์จี้นี้ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน ค่าสัมประสิทธิ์จี้นี้เพิ่มขึ้นจาก 0.43430 เป็น 0.46384

ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในกรุงเทพมหานคร ก่อนมีการปรับด้วย ดัชนีราคาผู้บริโภคกลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% แรกมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 5.34 และกลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% สุดท้ายมีส่วนแบ่งในรายได้ทั้งหมดเท่ากับ ร้อยละ 19.35 และ หลังจากปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคปรากฏว่า กลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% แรกมีส่วนแบ่งในรายได้ ทั้งหมดลดลงเหลือร้อยละ 5.18 และกลุ่มครัวเรือนจนสุด 10% สุดท้ายมีส่วนแบ่งในรายได้ ทั้งหมด เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.96 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์จี้นี้ ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน ค่าสัมประสิทธิ์จี้นี้เพิ่มขึ้นจาก 0.40864 เป็น 0.42792 ซึ่งจากการศึกษานี้ ได้ข้อสรุปว่า ราคา

⁷ ดวงมณี วงศ์ประทีป และ ชลาลัย จิวาศักดิ์อภิมาศ, การเปลี่ยนแปลงของราคาต่อ การกระจายรายได้ของ ครัวเรือนไทยในภูมิภาคต่างๆ (กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2522)

สินค้าของครัวเรือนที่มีรายได้น้อย เพิ่มสูงกว่าของครัวเรือนที่มีรายได้มาก ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้า จึงทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น

Isra⁸ ได้ทำการศึกษาบทบาทของการศึกษากับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของประเทศไทยระหว่างปี 1988 และ 1992 โดยใช้ข้อมูลหลักจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 1988 และ 1992 ซึ่งในการศึกษานี้ ศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยวัดจาก Shorrocks index order 2 ซึ่งเป็นดัชนีที่สามารถนำมาแยกส่วน (Decompose) เพื่อหาที่มาของความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ (Sources of Income Inequality) ได้ โดยในการศึกษานี้ เน้นศึกษาถึงความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่เป็นค่าจ้างและเงินเดือน (labour earnings) ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่เป็นค่าจ้างและเงินเดือนโดยรวมเพิ่มขึ้น ดัชนี Shorrocks order 2 เพิ่มขึ้นจาก 1.4839 ในปี 1988 เป็น 1.4964 ในปี 1992

ในส่วนของการศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยวิธีแยกส่วน โดยแบ่งกลุ่มประชากรตามระดับการศึกษา พบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่เป็นค่าจ้างและเงินเดือน ความเท่าเทียมกันทางการศึกษาสามารถลดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่เป็นค่าจ้างและเงินเดือนได้ประมาณ 30% และสามารถลดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของทั้งประเทศได้ 6% ซึ่งสามารถชดเชยการเพิ่มขึ้นของความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของทั้งประเทศที่เพิ่มขึ้นได้บางส่วน และผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ว่า ถึงแม้ว่าระดับการศึกษาที่สูงขึ้น จะทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่เป็นค่าจ้างและเงินเดือนลดลง แต่ความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มกลับสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระดับการศึกษาที่สูงๆ ดังนั้นสิ่งนี้จะกลายเป็นปัญหาสำคัญในเรื่องความไม่เท่าเทียมในรายได้ของไทยในอนาคต

อรกช⁹ ได้ทำการศึกษาถึงการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทยในปี 2531 2535 และ 2539 โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2531 2535 และ 2539 และทำการศึกษาโดยใช้ดัชนี Shorrocks Order

⁸ Isra Sarntisart, "Educational Expansions and Labour Earnings Inequality : The Case of Thailand Between 1988 and 1992," *Chulalongkorn Journal of Economics* 9 (May 1997): 127-174.

⁹ อรกช เก็จพิรุฬห์, "การขยายตัวของอุตสาหกรรมกับความไม่เท่าเทียมกันของรายได้," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541)

2 เช่นเดียวกับงานของ Isra ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยรวมมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้นโดยเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2535 ดัชนี Shorrocks Order 2 เท่ากับ 1.6538 เมื่อพิจารณารายได้เป็นรายได้ของครัวเรือนต่อหัว และเป็น 2.8055 เมื่อพิจารณารายได้เป็นรายได้ของผู้มีรายได้

นอกจากนั้น ในการศึกษาที่ยังศึกษาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยวิธีแยกส่วน โดยแบ่งรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้ เพื่อพิจารณาถึงบทบาทการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างรายได้ และส่งผลกระทบต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยรวม ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้จากกำไรนอกภาคเกษตร สามารถอธิบายความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยรวมได้สูงสุด ขณะที่การเพิ่มขึ้นของความไม่เท่าเทียมกันในรายได้จากกำไรนอกภาคเกษตร และรายได้จากค่าจ้างและเงินเดือนเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้นในปี 2535 และ 2539 ตามลำดับ และในการศึกษานี้ยังได้พิจารณา โครงสร้างความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในแต่ละภาคการผลิต ผลการศึกษาพบว่า ภาคบริการ สามารถอธิบายความไม่เท่าเทียมกันในรายได้สูงสุดในปี 2531 และ 2535 ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมอธิบายได้สูงสุดในปี 2539

Isra¹⁰ ได้ทำการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาประเทศกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของไทย โดยใช้ข้อมูลหลักจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 1988 1992 และ 1996 ซึ่งในการวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในการศึกษานี้ใช้ดัชนีจินี และดัชนี Shorrocks โดยในการศึกษานี้ได้มีการวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของปี 1988 1992 และ 1996 โดยพิจารณาจากรายได้ของครัวเรือนต่อหัว ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นในปี 1992 และลดลงในปี 1996 ดัชนีจินีเท่ากับ 0.4959 0.5310 และ 0.5114 ในปี 1988 1992 และ 1996 ตามลำดับ และดัชนี Shorrocks เท่ากับ 0.7929 1.7585 และ 1.2791 ในปี 1988 1992 และ 1996 ตามลำดับ

การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาประเทศไทยตลอด 4 ทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า นโยบายต่างๆ ที่ผ่านมา เป็นผู้

¹⁰ Isra Sarntisart, "Growth, Structural Change and Inequality: The Experience of Thailand," Working Papers No. 207. (Helsinki: UNU World Institute for Development Economics Research, 2000)

เบื้องหลังความสำเร็จในภาคที่มีใช้เกษตรกรรม ซึ่งการขยายตัวในภาคเหล่านี้ทำให้ผลตอบแทนของภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง จำกัดการพัฒนาในภาคเกษตรกรรม และทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้

นอกจากนี้จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีงานอีกชิ้นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ คือ Pranee¹¹ งานชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาระยะรายได้ตามหน้าที่การผลิต (Functional or Factorial Income Distribution) ตลอด 4 ทศวรรษที่ผ่านมา คือ ปี 1960 1970 1980 และ 1990 โดยใช้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของรายได้จากการจ้างงานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27.9 ในปี 1960 เป็นร้อยละ 38.8 ในปี 1990 เช่นเดียวกันกับ สัดส่วนรายได้จากทรัพย์สินและการประกอบการที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.7 ในปี 1960 เป็นร้อยละ 12.3 ในปี 1990 ในทางตรงกันข้าม สัดส่วนรายได้จากการประกอบอาชีพที่มีโชตินิบุคคล กลับลดลงจากร้อยละ 6.2 ในปี 1960 เป็นร้อยละ 48.3 ในปี 1990 ซึ่งผู้วิจัยให้เหตุผลว่า อาจเป็นเพราะผลจากการเคลื่อนย้ายระบบเศรษฐกิจไปสู่กระบวนการผลิตที่เป็นองค์กรและเป็นทางการมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสัดส่วนของรายได้จากการประกอบอาชีพที่มีโชตินิบุคคลก็ยังเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดตลอด 4 ทศวรรษที่ผ่านมา

2.1.2 การศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้

งานที่ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ มีอยู่มากพอสมควรในต่างประเทศ งานชิ้นแรกที่ทำการศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ Schultz¹² ทำการศึกษาผลของเงินเพื่อและการว่างงานต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1944-1965 และประเทศเนเธอร์แลนด์ ในช่วงปี 1946-1959 ศึกษาโดยวิธีสร้างแบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ และใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ ใช้ดัชนี Concentration of Income เป็นตัววัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ (ถ้าดัชนีตัวนี้เพิ่มขึ้น แสดงว่า

¹¹ Pranee Tinakorn, "Industrialization and Welfare: How Poverty and Income Distribution are Affected," in *Thailand's Industrialization and its Consequences*, ed. Medhi Krongkaew (Bangkok: St.Martin's Press, 1995), pp. 218-231.

¹² T. Paul Schultz, "Secular Trends and Cyclical Behavior of Income Distribution in the United States: 1944-1965," in *Six Papers on the Size Distribution of Wealth and Income*, ed. L. Soltow (New York: Columbia University Press, 1969), pp. 74-106.

ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น) ผลการศึกษา พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของอัตราการว่างงานมีเครื่องหมายเป็นไปตามสมมติฐาน การว่างงานทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น ขณะที่เงินเพื่อทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ลดลง ซึ่งข้อมูลจากประเทศเนเธอร์แลนด์ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงานและเงินเพื่อทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ที่วันนี้ชัดเจนกว่าข้อมูลจากประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ของอัตราการว่างงานและอัตราเงินเพื่อของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีนัยสำคัญ นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์ของอัตราการว่างงานและอัตราเงินเพื่อของประเทศเนเธอร์แลนด์ยังมากกว่าของประเทศสหรัฐอเมริกาอีกด้วย และจากผลการศึกษาที่พบว่า เงินเพื่อทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ลดลง ทำให้ผู้วิจัยสรุปว่าระดับราคาที่สูงขึ้น เกิดขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของค่าแรงและราคาปัจจัยการผลิต มากกว่าราคาสินค้าขั้นสุดท้าย

Blinder and Esaki¹³ ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1947-1974 ซึ่งการศึกษานี้เป็นงานแรกที่ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยพิจารณาตามส่วนแบ่งในรายได้ที่คนทั้ง 5 กลุ่มได้รับ งานนี้ใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกันกับงานของ Schultz ผลการศึกษาพบว่า เมื่อการว่างงานเพิ่มขึ้น คนจนสุด 40% แรก ได้รับส่วนแบ่งในรายได้ลดลง คนรวยสุด 20% สุดท้ายได้รับส่วนแบ่งในรายได้เพิ่มขึ้น และชนชั้นกลาง คือ คนกลุ่มที่ 3 และ 4 ไม่ได้รับผลกระทบ เมื่อพิจารณาผลของเงินเพื่อ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของเงินเพื่อมีค่าใกล้เคียงศูนย์มาก และเงินเพื่อมีผลต่อส่วนแบ่งในรายได้ที่คนจนสุด 20% แรกได้รับอย่างมีนัยสำคัญเท่านั้น โดยเงินเพื่อที่เพิ่มขึ้นทำให้คนกลุ่มนี้ได้รับส่วนแบ่งในรายได้เพิ่มขึ้น จากผลนี้ทำให้ผู้วิจัยสรุปว่า เงินเพื่อทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในรายได้มากกว่าความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ แต่เนื่องจากจำนวนของข้อมูลน้อย ทำให้ผู้วิจัยไม่ค่อยแน่ใจนักกับข้อสรุปดังกล่าว

Buse¹⁴ ได้ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศแคนาดาในช่วงปี 1947-1978 ซึ่งการศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษา

¹³ Alan S. Blinder and Howard Y. Esaki, "Macroeconomic Activity and Income Distribution in The Postwar United States," *The Review of Economics and Statistics* 60 (1978): 604-609.

¹⁴ Adolf Buse, "The Cyclical Behaviour of The Size Distribution of Income in Canada: 1947-78," *Canadian Journal of Economics* XV (May 1982): 189-203.

เช่นเดียวกับงานชิ้นอื่นข้างต้น แต่แตกต่างจากทั้งสองงานแรก โดยพิจารณาความไม่เท่าเทียมกัน
ในรายได้ ทั้งจากดัชนีวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ (Gini Ratio) และส่วนแบ่งในรายได้ที่คน
ทั้ง 5 กลุ่มได้รับ ผลการศึกษา พบว่า การว่างงานและเงินเพื่อไม่มีผลต่อ Gini Ratio และเมื่อ
พิจารณาเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์พบว่า ถูกต้องตามสมมติฐาน การว่างงานและเงินเพื่อมี
ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ Gini Ratio

เมื่อพิจารณาส่วนแบ่งในรายได้ที่คนทั้ง 5 กลุ่มได้รับ ผลการศึกษาพบว่า
ค่าสัมประสิทธิ์ของการว่างงานและเงินเพื่อไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาเครื่องหมาย พบว่า
การว่างงาน มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับส่วนแบ่งในรายได้ที่คน 4 กลุ่มแรกได้รับ แต่มี
ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับส่วนแบ่งในรายได้ที่คนร้อยละ 20% สุดท้ายได้รับ ส่วนเงินเพื่อ
ความสัมพันธ์ดูไม่เป็นระบบ เงินเพื่อมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับส่วนแบ่งในรายได้ที่
คนกลุ่มที่ 1 และ 3 ได้รับ ขณะที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับส่วนแบ่งในรายได้ที่คนกลุ่มที่
2 4 และ 5 ได้รับ

Blank and Blinder¹⁵ ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่
เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1948-1983 ใช้วิธีการศึกษา
เช่นเดียวกับงานอื่นๆ และพิจารณาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้จากส่วนแบ่งในรายได้ที่คนทั้ง 5
กลุ่มได้รับ ผลการศึกษาพบว่า การว่างงานมีผลต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 1-4 แต่ไม่มีผล
ต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 5 อัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้ส่วนแบ่งในรายได้ของคน
กลุ่มที่ 1-3 ลดลง ขณะที่ทำให้ส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 4 เพิ่มขึ้น

เงินเพื่อมีผลเพียงแค่ว่ากับส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 2 เท่านั้น โดยเงินเพื่อที่
เพิ่มขึ้น ทำให้ส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 2 เพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาเครื่องหมายของค่า
สัมประสิทธิ์ พบว่า เงินเพื่อมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่
1-3 แต่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 4 และ 5 ทำให้
ผู้วิจัยกล่าวว่า เงินเพื่อเหมือนภาษีในอัตราก้าวหน้า ดังนั้นคนจนควรจะหวาดหวั่นกับการเพิ่มขึ้น
ของอัตราการว่างงานมากกว่าอัตราเงินเพื่อ

¹⁵ Rebecca M. Blank and Alan S. Blinder, "Macroeconomics, Income Distribution, and Poverty," in *Fighting Poverty: What Works and What Doesn't*, eds. Sheldon H. Danziger and Daniel H. Weinberg (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1986)

Nolan¹⁶ ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหราชอาณาจักรในช่วงปี 1961-1975/76 ใช้วิธีการศึกษารวมทั้งแบบจำลองเหมือนกันกับงานของ Blinder and Esaki ผลการศึกษาพบว่า อัตราการว่างงานมีผลต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 1 และ 4 เท่านั้น โดยอัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้ส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 1 ลดลง และส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 4 เพิ่มขึ้น อัตราเงินเฟ้อมีผลต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 1 และ 2 เท่านั้น โดยอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น ทำให้ส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 1 เพิ่มขึ้น และส่วนแบ่งในรายได้ของคนกลุ่มที่ 2 เพิ่มขึ้น

ต่อมา Cutler and Katz¹⁷ ได้ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1959-1989 และใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกันกับงานอื่น ผลการศึกษาพบว่า การว่างงานมีผลต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนทั้ง 5 กลุ่ม การว่างงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้ส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 60% แรกลดลง และส่วนแบ่งในรายได้ของคนรวยสุด 40% สุดท้ายเพิ่มขึ้น ในส่วนของเงินเฟ้อ พบว่า เงินเฟ้อไม่มีผลต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนทั้ง 5 กลุ่ม และเมื่อพิจารณาเครื่องหมายของสัมประสิทธิ์ พบว่า เงินเฟ้อมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 60% แรก แต่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับส่วนแบ่งในรายได้ของคนรวยสุด 40% สุดท้าย

Romer and Romer¹⁸ ได้ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1969-1994 และใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกันกับงานอื่น ใช้ Gini Ratio เป็นดัชนีวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ และเน้นศึกษาไปที่คนจนโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงพิจารณาเฉพาะผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 20% แรก ซึ่งข้อมูลส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 20% แรก ผู้วิจัย

¹⁶ Brain Nolan, Income Distribution and The Macroeconomy (Cambridge: Cambridge University Press, 1987)

¹⁷ David M. Cutler and Lawrence F. Katz, "Macroeconomic Performance and The Disadvantaged," Brookings Papers on Economic Activity (2:1991): 1-74.

¹⁸ Christina D. Romer and David H. Romer, "Monetary Policy and The Well-Being of The Poor," Working Paper 6793 (Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 1998)

คำนวณทั้งในแง่ของรายได้ของครอบครัว (Family) และรายได้ของครัวเรือน (Household)* นอกจากนี้งานนี้ยังศึกษาถึงผลของเงินเพื่อที่ขาดการณและเงินเพื่อที่ไม่ได้ขาดการณ

ผลการศึกษาพบว่า Gini Ratio มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราการว่างงาน อัตราเงินเพื่อที่ขาดการณ และอัตราเงินเพื่อที่ไม่ได้ขาดการณ อย่างไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 20% แรกโดยแบ่งตามรายได้ของครอบครัว (family) พบว่า ส่วนแบ่งในรายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราการว่างงาน และอัตราเงินเพื่อที่ขาดการณ อย่างไม่มีนัยสำคัญ และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับเงินเพื่อที่ไม่ได้ขาดการณ อย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่เมื่อพิจารณาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 20% แรกโดยแบ่งตามรายได้ของครัวเรือน (household) พบว่า ส่วนแบ่งในรายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการว่างงาน อัตราเงินเพื่อที่ขาดการณ และอัตราเงินเพื่อที่ไม่ได้ขาดการณ

ต่อมา Ferreira and Litchfield¹⁹ ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ โดยใช้ข้อมูลของประเทศบราซิลในช่วงเวลาปี 1981-1990 และใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกับงานชิ้นอื่น แต่มีข้อแตกต่างตรงที่ ในการวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ใช้ดัชนี Gini Ratio เช่นเดียวกับงานชิ้นอื่นแต่ใช้ Theil Index ในการวัดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ และในการพิจารณาส่วนแบ่งในรายได้การศึกษานี้แบ่งคนออกเป็น 10 กลุ่มตามชั้นของรายได้ ผลการศึกษาพบว่า Theil Index มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราการว่างงานอย่างมีนัยสำคัญ แต่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราเงินเพื่ออย่างมีนัยสำคัญ

และเมื่อพิจารณาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อส่วนแบ่งในรายได้ที่คนทั้ง 10 กลุ่มได้รับผลการศึกษาพบว่า ส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 90% แรกมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการว่างงาน ขณะที่ส่วนแบ่งในรายได้ของคนรวยสุด 10% สุดท้ายมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราการว่างงาน และเมื่อพิจารณาผลของเงินเพื่อ พบว่า ส่วนแบ่งในรายได้ของคนจนสุด 80% แรกมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราเงินเพื่อ ขณะที่

* ครอบครัว (family) หมายถึง กลุ่มของคน 2 คนหรือมากกว่าที่อาศัยอยู่ด้วยกันโดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือการแต่งงาน ขณะที่ครัวเรือนหมายถึงบุคคลทุกคนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

¹⁹ Francisco H.G. Ferreira and Julia A. Litchfield, "Education or Inflation?," Discussion Paper No. DARP 41 (London: London School of Economics, 1999)

ส่วนแบ่งในรายได้ของคนรวยสุด 20% สูดท้ายมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราเงินเฟ้ออย่างมีนัยสำคัญ

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาเราพบว่า การว่างงานมีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพียงแค่งานของ Blinder and Esaki Blank and Blinder Cutler and Katz และ Ferreira and Litchfield และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงานและปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ พบว่า อัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้นทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้น ในงานของ Schultz Blinder and Esaki Buse Blank and Blinder และ Cutler and Katz ขณะที่พบว่า อัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้นทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ลดลงในงานของ Romer and Romer และ Ferreira and Litchfield

เมื่อพิจารณาผลของเงินเฟ้อต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ พบว่า ในงานส่วนใหญ่เงินเฟ้อไม่มีผลต่อการกระจายรายได้ เว้นแต่ในงานของ Ferreira and Litchfield เท่านั้น แต่ในส่วนของการสัมพันธ์ระหว่างเงินเฟ้อกับปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้นั้น พบว่า อัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ลดลงในงานของ Schultz Blinder and Esaki Blank and Blinder และ Cutler and Katz ขณะที่พบว่าอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เพิ่มขึ้นในงานของ Buse Romer and Romer และ Ferreira and Litchfield จากที่กล่าวมาเราอาจสรุปได้ว่า การว่างงานและเงินเฟ้อส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความยากจน

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความยากจนในประเทศไทยยังนับว่ามีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับงานที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ สำหรับในประเทศไทยงานศึกษาด้านความยากจน มักจะเป็นงานที่ศึกษาภาวะความยากจนในช่วงเวลาต่างๆ เท่านั้น งานที่ศึกษาถึงผลของปัจจัยต่างๆ ต่อภาวะความยากจนแทบจะไม่ปรากฏให้เห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่เกี่ยวข้องกับผลของการว่างงานและเงินเฟ้อต่อภาวะความยากจน แต่ในต่างประเทศงานด้านนี้ได้มีการศึกษามาแล้วหลายชิ้น ดังนั้น ในส่วนของการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องความยากจนของเราในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการทบทวนงานที่ศึกษาภาวะความยากจนของไทย และส่วนที่สอง เป็นการทบทวนงานที่แสดงผลของการว่างงานและเงินเฟ้อต่อภาวะความยากจน ซึ่งเป็นงานวิจัยของต่างประเทศ

2.2.1 การศึกษาภาวะความยากจนของไทย

งานศึกษาเรื่องภาวะความยากจนของประเทศไทยมีมาแล้วหลายชิ้น ชิ้นแรกคือ Oey²⁰ ได้ทำการศึกษาภาวะความยากจนในปี พ.ศ. 2505/06, 2511/12 และ 2518/19 โดยวัดภาวะความยากจนด้วยวิธี Head Count Ratio และใช้ข้อมูลจากการสำรวจรายการใช้จ่ายของครอบครัวปี 2505/06, การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Survey, SES) ปี 2511/12 และการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2518/19 งานศึกษานี้ได้ทำการเปรียบเทียบภาวะความยากจนตามภูมิภาคและพื้นที่ ของปี 2505/06 เทียบกับปี 2518/19 และปี 2511/12 เทียบกับปี 2518/19

ผลการศึกษาในการเปรียบเทียบภาวะความยากจน ของปี 2505/06 กับปี 2518/19 พบว่า ภาวะความยากจนของทั้งประเทศลดลงจากร้อยละ 57 เป็นร้อยละ 33 และภาวะความยากจนของพื้นที่เมืองและชนบทก็ลดลงเช่นกัน กล่าวคือพื้นที่เมืองลดลงจากร้อยละ 38 เป็นร้อยละ 22 และพื้นที่ชนบทลดลงจากร้อยละ 61 เป็นร้อยละ 37 ส่วนการเปรียบเทียบภาวะความยากจนของปี 2511/12 กับปี 2518/19 พบว่าภาวะความยากจนของทั้งประเทศลดลงจากร้อยละ 39 เป็นร้อยละ 31 และภาวะความยากจนของพื้นที่เมืองและชนบทก็ลดลงเช่นกัน กล่าวคือพื้นที่เมืองลดลงจากร้อยละ 16 เป็นร้อยละ 14 และพื้นที่ชนบทลดลงจากร้อยละ 43 เป็นร้อยละ 35

ต่อมา Medhi and Pranee²¹ ได้ทำการศึกษาภาวะความยากจนของปี พ.ศ. 2524 โดยใช้วิธีเช่นเดียวกับ Oey และใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2524 ในการศึกษานี้พิจารณาภาวะความยากจนของทั้งประเทศและทั้ง 5 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร นอกจากนั้นในแต่ละภูมิภาคยังแบ่งออกเป็นพื้นที่เมืองกับพื้นที่ชนบท เพื่อพิจารณาภาวะความยากจนในแต่ละพื้นที่ด้วยการพิจารณาภาวะความยากจนเช่นนี้เหมือนกันกับงานของ Oey นอกจากนี้ในการศึกษานี้ยังได้ทำการเปรียบเทียบภาวะความยากจนของปี พ.ศ. 2524 กับปี 2518/19 ซึ่งได้มาจากการงานของ Oey ผลการศึกษาพบว่าภาวะความยากจนของทั้งประเทศในปี 2524 เทียบกับปี 2518/19 ลดลงจาก

²⁰ Oey Astra Meesook, "Income, Consumption and Poverty in Thailand, 1962/63 to 1975/76," World Bank Staff Working Paper No.364. (Washington, D.C.: World Bank, 1979)

²¹ Medhi Krongkaew and Pranee Tinakorn, "Agricultural Development, Rural Poverty, and Income Distribution in Thailand," *The Developing Economies* XXIII-4 (1985): 325-346.

ร้อยละ 33 เป็นร้อยละ 24 และภาวะความยากจนของพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทก็ลดลงด้วยเช่นกัน คือ ภาวะความยากจนในพื้นที่เมืองลดลงจากร้อยละ 22 เป็นร้อยละ 16 ส่วนภาวะความยากจนในพื้นที่ชนบทลดลงจากร้อยละ 37 เป็นร้อยละ 27

ต่อมา Suganya and Somchai²² ได้ทำการศึกษาภาวะความยากจนของไทยในปี พ.ศ. 2518/19, 2523/24 และ 2528/29 โดยใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกันกับ 2 งานแรกที่ได้กล่าวไป และใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2518/19, 2523/24 และ 2528/29 ในการศึกษาที่พิจารณาภาวะความยากจนของทั้งประเทศและทั้ง 5 ภูมิภาค คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ นอกจากนั้นในแต่ละภูมิภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ยังแบ่งออกเป็น 3 พื้นที่ คือหมู่บ้าน เขตสุขาภิบาล และเขตเทศบาลเพื่อพิจารณาภาวะความยากจนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 พื้นที่นี้แตกต่างจากงานของ Oey และ Medhi and Pranee และอีกสิ่งหนึ่งที่แตกต่างกันระหว่างงานชิ้นนี้กับงานของ Medhi and Pranee คือในการหาภาวะความยากจนงานชิ้นนี้ใช้เส้นความยากจนของพื้นที่ชนบทกับเขตสุขาภิบาล ในขณะที่งานของ Medhi and Pranee ใช้เส้นความยากจนของพื้นที่เมืองกับเขตสุขาภิบาล

ในการศึกษานี้ได้ทำการเปรียบเทียบภาวะความยากจนของทั้งประเทศตามภูมิภาคและพื้นที่ในช่วงปี 2518/19, 2523/24 และ 2528/29 พบว่าภาวะความยากจนทั้งประเทศลดลงในช่วงเวลาแรกคือจากร้อยละ 30.02 ในปี 2518/19 เป็นร้อยละ 23.04 ในปี 2523/24 แต่หลังจากนั้นภาวะความยากจนกลับเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 23.04 ในปี 2523/24 เป็นร้อยละ 29.51 ในปี 2528/29 ซึ่งผลการศึกษานี้แตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมาทั้งหมด ที่พบว่าภาวะความยากจนของประเทศไทยลดลงตลอด ผู้ทำการศึกษาได้ให้เหตุผลว่าการที่ภาวะความยากจนเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาปี 2523/24 ถึง 2528/29 ก็เนื่องจาก 2 สาเหตุหลัก ประการแรกคือวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 สาเหตุนี้ทำให้อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง และส่งผลให้ภาวะความยากจนเพิ่มขึ้น ประการที่สองคือ การที่ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ สาเหตุนี้ทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง จำนวนคนยากจนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาความแห้งแล้งภายใน

²² Suganya Hutaserani and Somchai Jitsuchon, "Thailand's Income Distribution and Poverty Profile and Their Current Situations," Paper Present at 1988 TDRI Year-End Conference on Income Distribution and Long-term Development, Thailand, December 1988.

ประเทศเข้ามาอีกทำให้ผลผลิตเกษตรยิ่งลดลง ทำให้พื้นที่ชนบทจะได้รับผลกระทบมากกว่าพื้นที่เมือง

เมื่อพิจารณาภาวะความยากจนตามพื้นที่ก็พบว่า เป็นเช่นนั้น ภาวะความยากจนในหมู่บ้านและเขตสุขภาพลดลงและเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2523/24 ถึง 2528/29 กล่าวคือ ลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2518/19 ถึง 2523/24 และเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2523/24 ถึง 2528/29 โดยในหมู่บ้าน ภาวะความยากจนเป็นร้อยละ 36.16 27.34 และ 35.75 ตามลำดับ ส่วนภาวะความยากจนในเขตสุขภาพเป็นร้อยละ 14.76 13.47 และ 18.55 ตามลำดับ ในทางตรงกันข้ามเมื่อพิจารณาภาวะความยากจนในเขตเทศบาล พบว่า ภาวะความยากจนในเขตเทศบาลลดลงตลอดช่วงเวลาที่พิจารณา คือ ลดลงจากร้อยละ 12.53 เป็นร้อยละ 7.51 และร้อยละ 5.90 ตามลำดับ

งานศึกษาชิ้นต่อมา คือ Suganya and Pornchai²³ ศึกษาภาวะความยากจนของไทยในปี พ.ศ. 2531/2532 โดยใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกับงานชิ้นอื่นๆ และใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2531/32 ในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาภาวะความยากจนของทั้งประเทศตามภูมิภาคและพื้นที่ เช่นเดียวกับงานของ Suganya and Somchai และทำการเปรียบเทียบภาวะความยากจนของปี 2528/29 กับปี 2531/32 ผลการศึกษาพบว่าภาวะความยากจนทั้งประเทศลดลงจากร้อยละ 29.51 เป็นร้อยละ 23.67 และเมื่อพิจารณาตามพื้นที่พบว่า ภาวะความยากจนของหมู่บ้านและเขตสุขภาพลดลงเช่นเดียวกัน คือ ภาวะความยากจนของหมู่บ้านลดลงจากร้อยละ 35.75 เป็นร้อยละ 29.43 และภาวะความยากจนของเขตสุขภาพลดลงจากร้อยละ 18.55 เป็นร้อยละ 13.18 แต่เมื่อพิจารณาภาวะความยากจนของเขตเทศบาลกลับพบว่าภาวะความยากจนเพิ่มสูงขึ้นคือ จากร้อยละ 5.90 เป็นร้อยละ 6.74

ผู้วิจัยให้เหตุผลว่า การที่ภาวะความยากจนของทั้งประเทศและในพื้นที่ชนบทลดลงก็เนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ได้เพิ่มโอกาสการจ้างงานในพื้นที่เมือง และดึงดูดให้คนชนบทอพยพเข้ามาสู่เมืองมากขึ้น

²³ Suganya Hutaserani and Pornchai Tapwong, Urban Poor Upgrading: Ananyses of Poverty Trend and Profile of the Urban Poor in Thailand (Bangkok: Thailand Development Research Institute Foundation, 1990)

แต่ความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพทั้งของคนที่เพิ่งอพยพเข้ามาและของคนจนที่อยู่มา นานมีไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาดแรงงานในระบบ (Formal Sector) ดังนั้นคนเหล่านี้ จึงมักจะประกอบอาชีพนอกระบบ (Informal Sector) ซึ่งมีรายได้ค่อนข้างต่ำ ทำให้ภาวะความ ยากจนในพื้นที่เมืองเพิ่มสูงขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่างานวิจัยทั้ง 4 ชิ้นนี้มีวิธีการวัดภาวะความยากจน ที่เหมือนกันทั้งหมดโดยใช้เส้นความยากจนของปีมาตรฐาน (ปี 2518/19) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1,981 บาท/คน/ปีในพื้นที่ชนบท และ 2,961 บาท/คน/ปีในพื้นที่เมืองเป็นเกณฑ์ และนำมาปรับด้วยดัชนี ราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index) ของปีที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ได้เส้นความยากจนของ ปีนั้น จากนั้นจึงนำมาคำนวณหาภาวะความยากจน ซึ่งภายหลังจากงานทั้ง 4 ชิ้นนี้ได้มีงานศึกษา ภาวะความยากจนขึ้นมาอีกชิ้นหนึ่งโดยกองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีวิธีการคำนวณเส้นความยากจนเพื่อวัดภาวะความยากจนที่ แตกต่างออกไป

กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ²⁴ ได้ศึกษาภาวะความยากจนของไทยในปี พ.ศ. 2531 2533 2535 2537 2539 2541 และ 2542 และนำมาเปรียบเทียบกัน โดยในการวัดภาวะความยากจนนี้ใช้วิธีการคำนวณเส้น ความยากจนแบบใหม่ หลักการโดยรวมคล้ายกับการคำนวณเส้นความยากจนแบบเดิม แต่แตก ต่างที่แต่ละครัวเรือนจะมีเส้นความยากจนคนของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ของสมาชิก อายุ เพศ และสถานที่ตั้งของครัวเรือนนั้นๆ และครัวเรือนนั้นๆ จะเป็นครัวเรือนยากจน ก็ต่อเมื่อรายได้ต่อหัวของครัวเรือนนั้นๆ น้อยกว่าเส้นความยากจนของครัวเรือน ส่วนการพิจารณา ภาวะความยากจนก็พิจารณาโดยวัด Head Count Ratio เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นอื่นๆ ซึ่งในการ ศึกษาครั้งนี้พบว่า ภาวะความยากจนทั้งประเทศลดลงตลอดในช่วงปี 2531-2539 คือลดลงจาก ร้อยละ 32.6 เป็นร้อยละ 27.2 23.2 16.3 และ 11.4 ในปี 2531 2533 2535 2537 และ 2539 ตามลำดับและกลับมาเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2539-2542 โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.4 เป็นร้อยละ 13.0 และ 15.9 ในปี 2539 2541 และ 2542 ตามลำดับ

²⁴ "ความยากจนและการกระจายรายได้ปี 2542," จดหมายข่าวของสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 4 (กันยายน 2543): 6.

2.2.2 การศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจน

ในส่วนนี้จะเป็นการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาในลักษณะเช่นเดียวกับงานศึกษานี้ งานวิจัยที่ศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจนนั้น มีอยู่หลายชิ้นในต่างประเทศ โดยงานชิ้นแรก คือ Blank and Blinder²⁵ ทำการศึกษาทั้งผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจน โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1959-1983 ซึ่งการศึกษาระยะความยากจนในการศึกษานี้ศึกษาทั้งสัดส่วนคนจนที่วัดตามครอบครัวและบุคคล แต่ทั้งสองกรณีก็ให้ผลที่ใกล้เคียงกันมาก ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ทำการศึกษาโดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ และใช้หลักการกำลังสองน้อยที่สุดในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลอง ผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนคนจนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับทั้งอัตราการว่างงานและอัตราเงินเฟ้ออย่างมีนัยสำคัญ แต่ผลของอัตราการว่างงานทำให้สัดส่วนคนจนเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าผลของอัตราเงินเฟ้อ กล่าวคือ อัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้น 1% จะทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้น 0.687 % ขณะที่อัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น 1% ทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเพียงแค่ 0.094%

ต่อมา Cutler and Katz²⁶ ได้ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจน โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1959-1989 ซึ่งเป็นการศึกษาที่ใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกับ Blank and Blinder แต่มีการขยายช่วงเวลาการศึกษาเพิ่ม โดยผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนคนจนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการว่างงานอย่างมีนัยสำคัญ แต่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราเงินเฟ้ออย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อเพิ่มสัดส่วนคนจนในช่วงเวลาที่แล้วเข้ามาในแบบจำลองเป็นตัวแปรอธิบาย พบว่าสัดส่วนคนจนกลับมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราเงินเฟ้อแต่ไม่มีนัยสำคัญ ขณะที่สัดส่วนคนจนยังคงมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการว่างงานอย่างมีนัยสำคัญ

²⁵ Rebecca M. Blank and Alan S. Blinder, "Macroeconomics, Income Distribution, and Poverty," in *Fighting Poverty: What Works and What Doesn't*, eds. Sheldon H. Danziger and Daniel H. Weinberg (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1986)

²⁶ David M. Cutler and Lawrence F. Katz, "Macroeconomic Performance and The Disadvantaged," *Brookings Papers on Economic Activity* (2:1991): 1-74.

Romer and Romer²⁷ ได้ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจน โดยใช้ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1964-1969 และศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกันกับ 2 งานแรก แต่แตกต่างตรงที่แยกพิจารณาผลของเงินเพื่อออกเป็นเงินเพื่อที่คาดการณ และเงินเพื่อที่ไม่ได้คาดการณ ผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนคนจนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับทั้งอัตราการว่างงานและอัตราเงินเพื่อ แต่มีเพียงสัมประสิทธิ์ของอัตราการว่างงานเท่านั้นที่มีนัยสำคัญ

งานชิ้นต่อมาเป็นของ Ferreira and Litchfield²⁸ ได้ทำการศึกษาผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจน โดยใช้ข้อมูลของประเทศบราซิลในช่วงปี 1981-1990 และศึกษาโดยใช้วิธีเช่นเดียวกันกับงานก่อนหน้านี้ แต่การวัดภาวะความยากจนในงานชิ้นนี้ใช้ FGT(2) เป็นตัววัดภาวะความยากจนซึ่งแตกต่างจากงานชิ้นอื่น ผลการศึกษาพบว่า FGT(2) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการว่างงานอย่างมีนัยสำคัญ และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราเงินเพื่อแต่ไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งจุดอ่อนของงานชิ้นนี้คือมี observations เพียงแค่ 9 ตัวเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ผลที่ได้ออกมาไม่ถูกต้องนัก

และสุดท้าย Easterly and Fischer²⁹ ได้ทำการศึกษาผลของเงินเพื่อต่อภาวะความยากจน ซึ่งงานนี้ไม่ได้มีการพิจารณาถึงผลของการว่างงานต่อภาวะความยากจน โดยการศึกษาใช้ข้อมูลผสมของ 42 ประเทศ (Pooled Cross-Country Samples) ในช่วงปี 1981-1993 และศึกษาโดยสร้างแบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ และใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดเช่นเดียวกับงานชิ้นอื่นๆ ผลการศึกษา พบว่า ภาวะความยากจนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับเงินเพื่ออย่างมีนัยสำคัญ

เราอาจสรุปถึงผลของการว่างงานและเงินเพื่อต่อภาวะความยากจนจากงานวิจัยที่ผ่านมาได้ว่า ทุกงานให้ผลสรุปที่ตรงกันเกี่ยวกับผลของการว่างงานต่อภาวะความยากจน คือ

²⁷ Christina D. Romer and David H. Romer, "Monetary Policy and The Well-Being of The Poor," Working Paper 6793 (Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 1998)

²⁸ Francisco H.G. Ferreira and Julia A. Litchfield, "Education or Inflation?," Discussion Paper No. DARP 41 (London: London School of Economics, 1999)

²⁹ William Easterly and Stanley Fischer, "Inflation and The Poor," Paper prepared for the Annual World Bank Conference on Development Economics (ABCDE), April 1999.

ภาวะความยากจนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการว่างงานอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ผลของเงินเฟ้อต่อภาวะความยากจนนั้นไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า ภาวะความยากจนมีความสัมพันธ์กับเงินเฟ้ออย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์นี้ก็ยังไม่ชัดเจนนัก แต่งานส่วนใหญ่จะแสดงว่าภาวะความยากจนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับเงินเฟ้อ

2.3 งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงานและเงินเฟ้อ

งานวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงานและเงินเฟ้อในประเทศไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มีอยู่เพียงชิ้นเดียวคือ งานของ Rush³⁰ ซึ่งงานนี้ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงานและเงินเฟ้อในประเทศไทยในช่วงเวลาปี 1971-1993 โดยใช้แบบจำลอง Reciprocal Unemployment ซึ่งมีอัตราเงินเฟ้อเป็นตัวแปรตามและอัตราการว่างงานเป็นตัวแปรต้น และใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างเงินเฟ้อและการว่างงานอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการสนับสนุนสมมติฐานเส้นโค้งฟิลิปป์ นอกจากนี้ในการศึกษานี้ยังทำการศึกษาความสัมพันธ์ของเส้นโค้งฟิลิปป์ดั้งเดิม โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเติบโตของค่าจ้างกับอัตราการว่างงานโดยใช้แบบจำลอง และวิธีการศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราเงินเฟ้อและอัตราการว่างงาน ผลการศึกษา พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างอัตราการเติบโตของค่าจ้างกับอัตราการว่างงาน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ Rush Chuerthonghua, "The Relation Between Inflation and Unemployment in Thailand," (Master's thesis, Faculty of Economics, Thammasat University, 1995)